

ÇİN SOSYOLOJİSİNİN DOĞUŞU, GELİŞİMİ, KURUMSALLAŞMASI VE ANA EĞİLİMLERİ

Mertcan MUTLU*

Öz

Bu makalenin ana konusu, Çin sosyolojisinin ortaya çıkışını, kurumsallaşmasını, gelişimini, temel eğilimlerini ve sorunlarını incelemektir. Çin, dünyanın en eski uygarlıklarından birisi olmasına ve uzun bir tarihsel geçmişe sahip olmasına rağmen 19. yüzyıla kadar sosyoloji alanında önemli çalışmalar yapan bir ülke olmamıştır. Çin, kendine has bir felsefesi olmasına rağmen aynı başarıyı sosyoloji alanında gösterememiştir. Çin’de sosyoloji, modernleşme süreciyle ilişkili olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu süreç içerisinde Çin sosyolojisi, sosyolojinin kurucularından Herbert Spencer ve Émile Durkheim sosyolojisini esas almıştır. Makalemizde 1950’lere gelindiğinde Çin sosyolojisinin Spencer’ın ve Durkheim’in görüşlerinden hızlıca uzaklaştığı tespit edilmiştir. Çünkü Çin toplumunda 1940’ların sonunda köklü bir değişme olmuştur. 1940’ların sonunda Mao Zedong’un öncülüğünde komünist devrim gerçekleşmiştir. Komünist devrimle beraber Çin sosyolojisinin Marxist sosyolojiyi önemseydiğine vurgu yapılmıştır. 1970’lerin sonundan itibaren Çin dünyaya açılmıştır. Çin sosyolojisi bu dönemden itibaren Amerikan sosyolojisini model almış ve Amerikan sosyolojisindeki gelişmeleri takip etmiştir. Çin sosyolojisi, 1980’lerden itibaren Amerikan sosyolojisinde etkili olan empirik sosyolojiye yönelmiştir. Çin sosyolojisi, Marxist sosyolojiden tamamen uzaklaşarak empirik sosyoloji araştırmaları yoğunlaşmıştır. Makalemizde Çin sosyolojisinin 19. yüzyılın sonundan

* Arş. Gör. İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, mertcanmutlu95@gmail.com, İzmir/Türkiye.

günümüze kadar kendine özgü bir sosyoloji çizgisi oluşturmadağı, Batı'da ortaya çıkan sosyoloji geleneklerinden etkilendiğı iddia edilmmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin sosyolojisi, Çin sosyoloji tarihi, Çin sosyologları, Çin modernleşmesi, Çin sosyolojisinin kurumsallaşması.

THE EMERGENCE, DEVELOPMENT, INSTITUTIONALIZATION AND MAIN TRENDS OF CHINESE SOCIOLOGY

Abstract

This article explores the emergence, institutionalization, development, major trends, and challenges of sociology in China. Despite its status as one of the world's oldest civilizations, China did not contribute significantly to sociology until the 19th century. Sociology in China emerged during its modernization process, initially influenced by Western sociologists. By the 1950s, Chinese sociology had shifted away from these Western perspectives due to major societal transformations. The communist revolution led by Mao Zedong in the late 1940s profoundly altered China's social structure, steering Chinese sociology toward Marxist frameworks. In the late 1970s, China opened up to the world, and its sociology began aligning with American sociology. From the 1980s onward, Chinese sociology focused on empirical research, mirroring trends in the United States. This marked a departure from Marxist sociology, with Chinese sociologists conducting extensive fieldwork during this period. This study argues that Chinese sociology has been shaped by Western traditions rather than establishing a unique trajectory of its own. From the late 19th century to today, it has consistently adapted to external influences rather than creating an independent sociological identity.

Keywords: Chinese sociology, History of Chinese sociology, Chinese sociologists, Modernization in China, Institutionalization of Chinese sociology

1. GİRİŞ

Çin, günümüz dünyasının en “muamma” ülkesidir (Snow, 2015: 49). Kadim zamanlardan beri varlığını koruyan ve modern zamanlara gelene kadar dünyanın en yüksek kültürlerinden birini üretmiş olan Çin, modern dünya-sistemi içerisinde geri planda bırakılmaya çalışılmıştır. Batı dünyasının kendi kültürlerine benzemediği için dışladığı Çin, aslında yüksek bir medeniyete sahiptir (Wallerstein, 2004: 25). Batı dünyasının bu ön yargılı bakış açısı Çin’in dünya tarafından da yeteri kadar bilinmemesine sebep olmuştur.

Günümüzde Çin’in tüm dünya tarafından dikkatle izlenir hale gelmesi söz konusudur. Ekonomik anlamdaki büyüme beraberinde diğer alanlardaki gelişmeyi de getirmiştir. Modernleşme fikriyle birlikte Çin hem toplumsal hem de ekonomik bir dönüşüm süreci içerisine girmiştir. Bu dönüşüm süreci çok hızlı olmakla birlikte çok da efektif gerçekleşmiştir. Çin, ekonomik dönüşümlerini toplumsal dönüşümler ile desteklemiştir. Önümüzdeki yıllarda da Çin’in bu dönüşümü modern dünya-sistemi içerisinde önemli bir yer edinmesine sebep olacaktır (Wallerstein, 1993: 84-85). Çin, geçirdiği dönüşümlerle ekonomik anlamda Avrupa’yı ve ABD’yi baskı altına alacaktır (Sarieddine, 2021: 195).

Tüm bu gelişmeler Çin’i daha yakından tanıma ihtiyacını yaratmıştır. Çin, ülkemizde yeteri kadar bilinmeyen bir uygarlıktır. Çin’in felsefesi, kültürü ve tarihi ile ilgili çalışmalar bulunsun da ülkemiz sosyologları tarafından Çin sosyolojisi hakkında doğrudan yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. J. L. Rocca’nın *Çin’in Sosyolojisi* isimli eseri ve Alvin So’nun “Büyük Çin’de Sosyolojinin Gelişimi” isimli yazısının çevirisi dışında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. En eski uygarlıklardan biri olan, kendine özgü bir felsefesi bulunan ekonomik ve teknolojik anlamda büyük ilerlemeler kaydeden ve günümüz küresel dünya düzeninde etkin bir konumda bulunan Çin’in sosyolojisinin etraflıca bilinmesi gerekmektedir. Bugün ülkemizde Fransız

sosyolojisi, Alman sosyolojisi ve Amerikan sosyolojisi hakkında yeteri kadar bilgiye sahip olduğumuz halde Çin sosyolojisi hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. İşte bu yüzden bu makalede, Çin sosyolojisinin tarihsel süreci, ana eğilimleri, önemli isimleri ve günümüzdeki durumu incelenecektir.

2. ÇİN'DE SOSYOLOJİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Çin, 19. yüzyıla gelinceye kadar dünya üzerindeki en büyük ekonomiye sahip uygarlıktır. Nüfusunun fazla olmasının yanı sıra üretim ve ticaret hacminin büyüklüğü onu en büyük ekonomi haline getirmiştir. Fakat 19. yüzyıla gelindiğinde Batı Avrupa ülkelerinin emperyal düşünceler ile dünyayı sömürgeleştirme isteği doğmuştur. O dönemde emperyal anlamda en büyük güç olan İngiltere, Çin'deki zenginliğin Batı Avrupa'ya akması adına baskı kurmaya başlamıştır (Brown, 2023: 18-19). İngiltere, ticaret ağını kuvvetlendirerek bunu yapmak istemiştir fakat Çin'e mal satma konusunda başarısız olmuştur (Eberhard, 2022: 316). Çinliler, İngilizlerin mallarına ilgi göstermemiştir. Bunu bahane eden İngilizler de Afyon Savaşları'nı başlatmıştır (Dillon, 2016: 57). Genellikle kara ordusuna ağırlık veren Çin, deniz savaşlarında İngiliz donanmasına karşı ağır hezimete uğramıştır (Keay, 2020: 454-455). Afyon savaşlarındaki yenilgi, Çin uygarlığının tarihinde görmüş olduğu en büyük hezimet olarak gösterilmektedir (Marx, 1977: 84). Afyon savaşlarındaki bu büyük yenilgi Çin'e pahalıya mâl olmuştur (Dillon, 2016: 74). Afyon savaşlarının kaybedilmesinin hemen ardından Çin uzun süreli bir bunalım dönemine girmiştir. Halkın yoksullaşması feodal beylerin isyan edebilecekleri bir ortamı beraberinde getirmiştir. Feodal beylerin karışıklığı önlemekten ziyade daha da artırması halkın perişan olmasına sebep olmuştur (Cheng ve So, 1983: 472). Afyon savaşlarının getirmiş olduğu felakete ek olarak Japonya'nın da yayılmacı politika izlemesi Çin'in işini daha da zorlaştırmıştır. Henüz iç isyanlarını dahi bastıramamış olan Çin, Japon işgaliyle de karşılaşınca yoksulluk yerini çaresizliğe

bırakmıştır. Bu yüzyıl, Çin için “aşağılanma yüzyılı” olarak isimlendirilmiştir (Brown, 2023: 26). Çin’in Japon işgalinden sonra kendine olan güveni ortadan kalkmıştır. Kadim Çin düşüncesinin kurtuluş konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür (Holcombe, 2021: 269). Çin, 19. yüzyıl ile işgallere uğramış, çok sayıda isyan ve iç savaş yaşamıştır. Bu dönemde adeta bir sömürge hâline gelmiştir. İşgal güçleri Çin’e misyonerlerini de getirmiştir. İşte Çin’de sosyolojinin ortaya çıkmaya başladığı dönem tam da bu zamanlara denk gelmektedir (Hanlin, vd., 1987: 612). Çin, sosyoloji ile yabancı misyonerler sayesinde tanışmıştır. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başına odaklanıldığında misyonerlerin Çin toplumunu anlamak ve Çinlileri daha fazla etkileyebilmek amacıyla sosyoloji bilimine başvurdukları görülmektedir. Bu sebeple Çin’de sosyolojiyi önemseyen ve Batı sosyolojisini yaymaya çalışan ilk kurumlar misyoner okullarıdır (So, 2018: 269).

20. yüzyılın başında Çin içerisinde farklı misyoner okulları olmasına rağmen Amerikan misyoner okullarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Amerikan misyoner okulları sosyoloji eğitimi önemsemişlerdir. Bu alanın Çin’de henüz çok yeni olması sebebiyle sosyoloji eğitimi veren kişiler hızlıca profesörlüğe yükselebilmişlerdir (Chen, 2018: 11). Çin sosyolojisinin başlangıç sürecinde yabancı misyonerlerin etkisi görülmüştür.

Sosyolojinin gerçek anlamda ilgi görmeye başlaması yabancı eserlerin Çince’ye çevrilmesi ile başlamıştır. Misyonerlerin bilgileri aktarmaya çalışması başarısızlıkla karşılaşmış olsa da kitapların Çince’ye çevrilmesi Çin toplumunda oldukça fazla ilgi uyandırmıştır. Bu konuda Yan Fu en önemli isim olarak geçmektedir. Yan Fu’nun çevirisini yapmış olduğu Herbert Spencer’in *The Study of Sociology (Sosyoloji Çalışmaları)* isimli eser Çin toplumu tarafından ilgi görmüştür. Bu eserin çevirisinden önce iki adet daha çevirisi olan Yan Fu’nun o çevirileri ilgi görmezken Spencer çevirisi toplumda ilgi uyandırmıştır (Hanlin, vd., 1987: 613). Spencer’in çevirisinin ilgi uyandırması sebebiyle onun düşünceleri

de toplum içerisinde çok sayıda destekçi bulmuştur. Toplumsal evrimin toplumlar için kaçınılmaz olduğu düşünülmüştür. Belirli bir gidişatın önüne geçilmemesi aksine toplumsal evrimin desteklenmesi gerektiği fikri benimsenmiştir. Sosyal Darwinizm, 20. Yüzyılın başında Çin toplumunun hâkim düşüncesi olmayı başarmıştır (Cheng ve So, 1983: 473).

Yan Fu'nun çevirileri yalnızca Spencer ile sınırlı kalmamıştır. İngiltere'de eğitim alması onun Batılı düşünürlere karşı sempati duyması ve onların fikirlerini benimsemesine yol açmıştır. Çevirilerinde bu durumun etkisi görülmektedir. *The Study of Sociology (Sosyoloji Çalışmaları)* çevirisine ek olarak Adam Smith'in *The Wealth of Nations (Ulusların Zenginliği)*, John Stuart Mill'in *On Liberty (Liberalizm Üzerine)*, Montesquieu'nun *The Spirit of The Laws (Kanunların Ruhı)* eserleri başta olmak üzere çok sayıda eser çevirisi gerçekleştirmiştir (Chen, 2018: 10). Bu çeviriler Çin toplumunun bunalımlı dönemini aydınlatma amacı gütmüştür. Bunalımlı dönemlerden kurtulmak isteyen Çin toplumu, bu eserler sayesinde modernleşmenin işgali ortadan kaldırılabileceği fikrini benimsemiştir. Sosyal Darwinizm ve liberalizm düşünceleri etrafında gerçekleştirilen bu çeviriler modernleşmenin yolunun bireyci bir yoldan gerçekleşebileceği fikrinin yayılmasına yol açmıştır (Rong, 1996: 45). Bu görüşlerde görüldüğü üzere Yan Fu'nun çevirileri toplum tarafından ilgi görmüştür.

Çin'de sosyolojinin yankı uyandırması konusunda Yan Fu'nun çevirilerinin sorunlu bir duruma yol açtığını savunan karşıt bir görüş de bulunmaktadır. Bu fikre göre Yan Fu, toplumsal anlamda bütünleşmeye önem veren bir toplumu bireyci Batılı bir toplum haline getirmeye çalışmıştır (Liu, 2020: 64). Bu fikrin savunucusu Shaojie Liu'ya göre Yan Fu'dan daha önemli bir isim olan Kang Youwei, Çin sosyolojisinin başlatıcı ismi olarak görülebilir. Kang Youwei, Batı çevirisi olan "toplum" sözcüğü yerine Çin toplumunun gelenekleri ile harmanlanmış ve daha derin anlamı olan "Qunxue" (群学) kelimesini

önemsemiştir. Bu sebeple benzer zamanlarda eserler vermiş olan iki kişi kıyaslanacaksa Kang Youwei, Yan Fu'ya göre daha önemli bir isimdir (Liu, 2020: 35). Ayrıca Çin toplumundan söz edilecekse o toplumun en önemli isminin Konfüçyüs olduğu söylenmektedir. Onun söyledikleri 2000 yıldır Çin toplumu için geçerlidir ve Çin kültürü ile yoğrularak kendini korumuştur. Bu sebeple Batılı düşünürlerden ziyade Çinli kaynaklara dönmenin daha önemli olduğu savunulmuştur (Liu, 2020: 38).

Liu'nun belirtmiş olduğu husus Jing tarafından da desteklenmiştir. Batı'dan çeviriler yapmanın ve Batı bilimini benimsemenin Çin toplumuna kazandırabileceği bir şeyin olmadığı fikri savunulmuştur. Çin, dünyanın en kadim uygarlığıdır ve kendi toplumu hakkında söyleyeceği söz kendi iç dinamiklerinde zaten mevcuttur. (Jing, 2022: 75). Yan Fu'nun çeviri eserlerinin yaratmış olduğu etki, geleneksel yapıya dönüşü arzulayan yazarların fikirlerinden daha baskın hale gelmiştir. Çin'in bunalımlı bir döneme girmesinin temel nedeni geleneksel düşünce yapısı olduğu fikri ağır basmıştır. Bu sebeple Çin'de sosyoloji geleneksel düşünce yapısından değil Yan Fu'nun çevirilerinin etkilediği modernleşme fikri üzerinden serpilmiştir.

Çin'de sosyolojinin ilgi görmeye başlamasından sonra sosyoloji öğrenimi de önemsenmiştir. Sosyolojiyi topluma yaymak, sosyolojiyi anlatacak olan hocaları yetiştirmek de yavaş yavaş bir misyon hâline getirilmiştir. Kitap çevirilerinin artmasına ek olarak Çinli öğrencilerin yurtdışına gönderilmesi ve yabancı hocaların Çin'e davet edilmesi süreci başlamıştır. Bu bakımdan özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkiler yoğundur. Öğrencilerin Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildiği gibi çok sayıda Amerikalı profesör de Çin'e ders vermesi için davet edilmiştir. İlk sosyoloji dersleri St. John Üniversitesi'nde verilmeye başlanmıştır (Rong, 1996: 45). Buna ek olarak Brown Üniversitesi'nde, Şangay Koleji'nde, Tsinghua Üniversitesi'nde Amerikalı profesörler dersler

vermiştir (Hanlin, vd., 1987: 613). Sosyolojinin bir ders olarak müfredat içerisinde yer alması ise National Political College'ın siyaset bilimi dersindedir. 1906 yılındaki bu gelişmeyi 1908 yılında Nanyang Üniversitesi, 1910 yılında Pekin Üniversitesi takip etmiştir. 1919 yılında sosyolojik araştırmalar yapmak amacıyla “New Society” (Yeni Toplum) isimli derginin kurulması da sosyolojinin kurumsallaşması için önem arz etmiştir (Hanlin, vd., 1987: 616).

Çin’de sosyolojinin kuruluşu temelde iki farklı kanal üzerindendir. Bunlar sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’dır. (Hanlin, vd., 1987: 613). Hatta Çin’de sosyoloji dersi veren ilk Çinli olan Kang Xinhui, Japonya’da eğitim görerek geri dönen öğrencilerdendir (Hanlin vd., 1987: 614). Qing Hanedanı’nın Japonya’ya gönderdiği öğrencilerin Batı literatürünü yakından takip edip ülkelerine getirmeleri Çin’de modernleşme sürecinin temelini oluşturmuştur (Chen, 2018: 10-11).

Çin’in sosyoloji temeli modernleşme fikriyle doğrudan bağlantılıdır. Çin’de sosyolojinin temel görevi Çin’i modern hâle getirmektir. Modernleşmeyle birlikte toplumsal sorunların da yavaş yavaş ortadan kalkacağı düşüncesi hâkim olmuştur. Çin’de sosyoloji oluşum itibarıyla açlık, yoksulluk, kır-kent çatışması gibi sorunlar etrafında kurulmuştur. Bu bakımdan aslında doğrudan pragmatik bir amacın eseridir. Çin’de sosyoloji, toplumsal hizmeti gerçekleştirecek kişiler yetiştirme amacındadır (So, 2018: 269). Bu doğrultuda Çin’de sosyolojik bilgi üretmek, sorunlara çözüm yolları aramak, modernleşmek ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak amacıyla sosyolojiye önem verilmiştir.

3. ÇİN SOSYOLOJİSİNİN GELİŞİMİ

Çin’de sosyoloji 19. yüzyılın sonunda modernleşme süreciyle başlamıştır. Bu dönemde daha çok teorik tartışmalar ve çeviri faaliyetleri etkili olmuştur. 20. yüzyılın başlarından itibaren ise sosyolojinin kurumsallaşma çabası ve ampirik

araştırmaların başlaması söz konusudur. Çin’de sosyolojik sorunların araştırıldığı ilk empirik incelemeler 1910’lu yıllarda başlamıştır. İlk yıllarda yabancı dernekler tarafından fonlanan bu çalışmalar Çin’in toplum yapısı hakkında bilgi edinme amacı gütmüştür. İlk sosyolojik empirik araştırmalar “Rickshaw Boys” (Çekçek süren çocuklar) üzerinedir (Hanlin, vd., 1987: 615). Sosyoloji bölümünün resmi olarak kurulduğu ilk üniversite ise Amerikan misyonerleri tarafından kurulmuş olan bir üniversitedir. Günümüzde kalıcı olarak kapatılmış olan ve faaliyet yürütmeyen bu üniversite Şangay şehrinde kurulmuştur. İlk hedefi Hristiyan öğretileri doğrultusunda sosyoloji öğrencileri yetiştirmek ve Çin hakkında bilgi toplamak olan bu bölüm 1913 yılında resmi olarak kurulmuştur (Rong, 1996: 45).

Bu tarihten itibaren sekiz yıl boyunca Çin’deki sosyoloji bölümleri yabancılar tarafından kurulmuştur. Yabancıların kurmuş olduğu bir sosyoloji bölümünde ders veren ilk kişi Kang Xinhü’dür. Kang Xinhü, sosyoloji eğitimi alması için yurtdışına gönderilen ilk öğrenciler arasındadır ve ülkesine döndükten sonra sosyoloji dersi veren ilk kişi olmuştur (Hanlin, vd., 1987: 614). Kang Xinhü’nün derslerde kullandığı materyaller yabancı eserlerin çevirileridir. Bu döneme kadar Çin’in sosyolojisi hakkında bazı çalışmalar yapılmış olsa da çeviri eserlerin gücü yanında sönük kalmaktadır. Ders veren profesörlerin genelinin yabancı olması dergilerdeki yayın sayısı ile de ölçülebilmektedir. 1920’li yılların ilk yarısında, ampirik çalışmaların yoğunlukta olduğu Çin sosyolojisinde, yabancı profesörlerin Çinli öğrenciler tarafından yapılmış ampirik çalışmaları uluslararası dergilerde yayınladığı görülmüştür (Hanlin vd.: 625).

1920’li yıllar Çin sosyolojisinin kendi yolunu bulma çabası olarak açıklanmaktadır. 1921 yılında Xiamen Üniversitesi’nde Çinliler tarafından kurulan ve yönetilen ilk sosyoloji bölümü kurulmuştur. Bu bölümün temel amacı, artık Konfüçyüs öğretilerinin eski kaldığını kabul ederek yeni ve modern

olan sosyoloji biliminin yayılması ve topluma faydalı araştırmalarda bulunmasıdır. 1916 yılında sosyoloji profesörleri yoğunlukla yabancıyken 1922 yılına gelindiğinde ise Çinli sosyologların sayısı yabancıları geçmiştir. Buna ek olarak sosyolojinin temel bir müfredatı olmasına yönelik düşünceler serpilmiştir. Çevirilerin yeterli gelmediği düşüncesinin kabul görmesi ile Çinlilerin Çince eser yazması teşvik edilmiştir. Tüm bunlara rağmen sosyolojinin gerçek anlamda popüler hale gelmesi ve öneminin fark edilmesi ise kurulan dernekler ve onların işleri sayesinde gerçekleşmiştir. Akademik anlamda kurulan kuruluşlar halka yeteri kadar temas edememiştir. Ancak dernekler doğrudan pragmatik bir yöntemle halkla ilişki kurduğu için Çin'in içinde bulunduğu kaos durumundan kurtarıcı vazifesi görmesi söz konusudur (Hanlin, vd.: 617-618).

Çin sosyolojisinin gelişimine büyük katkı sağlayan derneklerin en önemlilerinden biri Sun Benwen'in kurmuş olduğu *South-East Association of Sociology* (Güney-Doğu Sosyoloji Derneği)'dir. Dernek, çok sayıda farklı derneğin kuruluşunda rol oynamış olan Sun Benwen tarafından geniş bir coğrafyada araştırmalarda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Dernek, düzenli aralıkla *Journal of Sociology* (*Sosyoloji Dergisi*) isimli bir dergi çıkarmıştır. Bu dergide genellikle ampirik çalışmalara yer verilmekle birlikte kuram ve metot üzerine yazılar da bulunmaktadır (Rong, 1996: 45-46).

1920'li yıllar dernekler ve dergilerin Çinliler tarafından üretilmesi sürecinin başlatıcısı olmuştur. 1922 yılında *Çin Sosyoloji Araştırma Derneği* kurulmuştur. 1927 yılında "Sosyolojik Dünya" isimli dergi yayınlanmaya başlamıştır. Bu zaman aralığında farklı boyutlarda sosyoloji dernekleri kurulmuştur fakat ortaklaşa düzenledikleri bir toplantı sonrasında birleşmeye karar vererek *Tüm Çin Sosyoloji Derneği* çatısı altına girmişlerdir. Yayınlanan dergiler ve kurulan derneklerin bu dönemde tek bir amaçları olmuştur. Bu amaç sosyolojiyi Çinlileştirmektir (Hanlin, vd., 1987: 618-621).

1925-1936 yılları arasının genel özelliklerine bakıldığında sosyolojinin Çinlileştirilmesi çabası ana unsur olarak görülmektedir. Bu dönem yoğun saha çalışmaları (9 binin üzerinde saha çalışması yapıldığı tahmin edilmektedir) yapılan bir dönemdir. Ampirik çalışmaların uzmanlar tarafından gerçekleştirildiği çok sayıda resmi kurum ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları *Çin Eğitim ve Kültür Vakfı*, *Sosyal Araştırmalar Departmanı*, *Sosyal Araştırmalar İşletme Ofisi* ve *Sosyoloji Araştırmaları Enstitüsü*'dür. Bu kurumların gerçekleştirdiği çalışmalar devasa boyuttadır. Örneğin, Li Jinghan'ın yürütücüsü olduğu "Dingxian Soruşturması", 3.7 milyonluk bir nüfusu incelemiştir. Bu araştırma oldukça geniş kapsamlıdır. Coğrafya, tarih, hükümete yönelik bakış, yerel topluluklar, etnik gruplar, finans, sanayi, eğitim, köylü yaşamı, gelenek ve görenek gibi farklı alanlara ayrılmış 17 dalda bilgi toplanmıştır. Ancak toplanan bilgiler yalnızca toplanmakla kalmamış aynı zamanda hükümet tarafından sosyal politika olarak benimsenmiş ve cehaleti, yoksulluğu ve hastalıkları ortadan kaldırma amacıyla kullanılmıştır (Hanlin, vd., 1987: 622-623).

Bu dönem sosyolojinin Çinlileştirilmesi ve ampirik çalışmaların yoğunlaştırılması temaları üzerinden gelişmekle birlikte bu konularda en öne çıkan isim Sun Benwen olmuştur. *Sosyolojinin ABC'si* isimli eseri yazarak kitapta düzen ve ilerlemenin ne şekilde mümkün olduğunu tartışmıştır. Ertesi yıl ise dokuz önemli sosyoloğu bir araya getirerek ortak bir eser sunmuştur. Bu eserde sosyolojinin genel alt alanlarının açıklamasını yapmış ve sosyolojinin farklı temeller üzerine kurulan nadide bir bilim olduğunun altını çizmiştir. Sosyal bütünleşmenin öneminin vurgulandığı bu dönem Sun Benwen'in çalışmalarıyla pekişmiştir (Hanlin, vd.: 620-621). Görüldüğü üzere Sun Benwen bu dönemin en önemli ismi olarak görülmüştür.

1930'lu yıllar Çin'in tekrardan bunalım içerisine girdiği bir dönemdir. Japonya, Çin'i tekrardan işgal ederek sömürgecilik faaliyetlerine dahil etmiştir. Bunu

yalnızca askeri anlamda değil bilimsel anlamda da gerçekleştirmek istemiştir. Bu sebeple Çin anarakasının içerisine çok sayıda araştırmacı ve bilim insanı göndermiştir. Bu araştırmacılar Çin toplumunu derinlemesine analiz ederek kendi hkmetlerine bilgi vermişlerdir. Örneğın Morimitzu Shimizu, *Çin Sosyolojisi zerine Bir alışma* başlıklı eserini yayınlamıştır. Bu eserin ardından Çin toplumunda ailenin anlaşılması durumunda zihniyetinin de anlaşılacağını fark ederek *Çin'in Aile Yapısı* araştırmasını yayınlamıştır (Sonoda, 2018: 283). Japon işgali, sırasında sosyologlar, sosyal bütünleşme, modernleşme, sosyal tabakalaşma, nüfus, kıır-kent ekonomisi ve işsizlik gibi konuların temel meseleler olduğuna yönelik anlaşmaya varmışlardır (Rong, 1996: 45-46).

1930'lu yıllarda akademik düzeyde sosyoloji bölümü işgale rağmen gelişmeye devam etmiştir. Üniversiteler sosyoloji bölümlerine ve sosyolojik araştırmalara ağrılık vermiş, dernekler sosyolojik araştırmalarına devam etmiştir. Toplumun bütünleşmesi sürecinin nasıl gerçekleşeceği sorusu temel mesele olarak varlığını korumuştur. Bu doğrultuda Çin'de 17 sosyoloji bölümü varlığını sürdürmüştür. 4 ulusal, 1 yerel ve 12 özel niversite şeklinde dağılımı bulunan sosyoloji bölümlerine 483 ğrenci kayıt yaptırmıştır. Bu bölümlerde Emile Durkheim ekolü ağrılık kazanmıştır. Durkheim'ın dayanışmaya yönelik fikirleri Çin toplumunun o gün için en ihtiyaç duyduğu şey olarak görülmüştür. Bu sebeple Durkheim'ın *The Division of Labor (Toplumsal İşbölümü)* eseri ve Pitirim Sorokin'in *Contemporary Sociological Theories (ağdaş Sosyoloji Teorileri)* adlı eseri bölüm müfredatlarında okutulmuştur. Sosyal bütünleşme konusunda Durkheim ekolü takip edilmiştir (Hanlin, vd., 1987: 617-622). Görüldüğü zere Durkheim ekolü Çin sosyolojisinde önemli bir yere sahiptir.

Bu dönemin en önemli ismi ise Fei Xiaotong'tur. Fei Xiaotong, 1930'lu yıllardan itibaren 1952 yılına kadar sosyoloji içerisindeki önemini korumuştur. Bu dönemin empirik alışmacıları arasında en önemli isim olarak gösterilmiştir.

(Hanlin, vd., 1987: 624). Fei Xiaotong, genellikle kırsal alanlardaki çalışmalarıyla bilinmektedir. Sosyolojinin, sosyal bütünleşme sürecinde farklı disiplinlerden faydalanarak nasıl kullanılabileceğini uygulamalı olarak göstermeyi amaç edinmiştir. Fei Xiaotong, sosyal politikaların belirlenmesinde çok önemli bir isim hâline gelmiştir. Çin'in özgürleşmesinde Komünist Devrim'in ön plana çıktığı dönemde Komünist sosyologların gerisinde kalmasına rağmen o dönemin en güçlü ismi olduğuna yönelik bir algı da söz konusudur. Fei Xiaotong, sosyal bütünleşmenin gerçekleşmesi için çalışmış ve çok uzun süre sosyolojinin en etkili ismi olarak anılmıştır (Liu, 2020: xvi).

Çin'in sosyolojik perspektifinin belirlenmesinde tarihsel koşullar son derece önemli olmuştur. Kuruluşundan itibaren Auguste Comte, Emile Durkheim, Pitirim Sorokin, Herbert Spencer ve Talcott Parsons gibi isimler etkili olsa da Devrimin Komünistler tarafından gerçekleştirilmiş olması sosyolojinin gidişatını da doğrudan belirlemiştir. Çin'de Marxist okulun kuruluşu tarihsel durumla doğrudan bağlantılıdır. 1920'li yılların başından itibaren Çin'de Marxist okulun etkisi görülmesine rağmen uzun süre boyunca geri planda kalmıştır. Önemli araştırmalar ve çalışmalara imza atmış olsalar bile Durkheim ekolünün gerisinde kalmaktan kurtulamamışlardır. Marxist okulun temsilcileri sonraki dönemde Çin Komünist Partisinin de öncü isimleri hâline gelmişlerdir. Bu isimler arasında Qu Qiubai, Deng Zhongxia, Cai Hesen gibi önemli isimler bulunmaktadır (Zhu, 2022: 130).

Çin'in 1927 yılında iç savaştan kurtulmasının ardından ülke içerisinde milliyetçiler ön plana çıkmışlardır. Bu süre zarfında Marxistler geri planda kalmaya devam etmişlerdir. Toplumsal bütünleşme sürecinin devam etmesi ve Durkheim ekolünün sürdürülmesi söz konusu olmuştur (Cheng ve So, 1983: 474-475). Buna karşın Marxist ekolün temsilcileri özellikle köylerde araştırmalara devam etmişlerdir. Li Dazhao, Mao Zedong, Li Da gibi isimler köyleri dolaşarak

oralarda hem araştırma yapmıştır hem de köylüleri bilinçlendirme adına konuşmalar yapıp dersler vermişlerdir. Egemen gücün kendilerinin olmadığı bu dönemde Marxist ekol alttan alta kitleleri örgütlemeye başlamıştır (Zhu, 2022, s 129).

Marxist ekolün kitleleri bilinçlendirme sürecinde Mao Zedong ön plana çıkmıştır. Hitabetinin de kuvvetli olması sebebiyle Marxizmin örgütlenmesi işinin büyük çoğunluğunu Mao Zedong üstlenmiştir. Mao Zedong, sosyolojinin toplumu değiştirmesi gerektiğine inanmıştır. “Hedefi vurmayan bir ok nasıl işe yaramazsa toplumu değiştirmeyen bir sosyoloji de o kadar işe yaramaz” düşüncesini savunmuştur. Bu sebeple sosyolojinin asıl amacının toplumu değiştirmek olduğunu belirterek araştırma yaptığı yerlerdeki köylüleri değiştirip örgütlemeyi kendine şiar edinmiştir (Cheng ve So, 1983: 477).

İç Savaş sonrasında yönetimi ele geçiren milliyetçiler Japon işgali sonrasında dağılmıştır ve Çin tekrardan bir iç savaşa girmiştir. Bu savaşın galibi ise köylüleri başarılı bir şekilde örgütleyen Marxistler olmuştur. Halk bu uzun yüzyıl boyunca geçirdikleri çok sayıda işgal, savaş ve iş savaşı sonrasında yorgun düşmüştür. Artık tek bir örgütlenme ile “gerçek bir devrim ve ulusal birlik inancı” hâkim olmalı fikri gelişmiştir. Bu doğrultuda;

Çin gençliği, emperyal güçlere karşı mücadele etmeye başlamıştı. “Çin gençliği, "Bay Bilim" ve "Bay Demokrasi"nin altında ezilmek yerine, Batılı güçlerin emperyalist ve sömürgeci yönlerine odaklanmaya başladı ve despotik geleneksel kurumlardan bireysel kurtuluşa odaklanmak yerine yeni neslin temel kaygısı ulusal devrimdi. Rus Devrimi Çinliler için bir model sağladı ve Marksist-Leninist emperyalizm teorisi anti-emperyalist duyarlılığa teorik ifade kazandırdı (Cheng ve So, 1983: 473).

Devrimin Marxistler tarafından gerçekleştirilmesi sosyolojinin de Marxist ekolü benimsemesine doğrudan neden olmuştur. Mao Zedong'un toplumsal örgütlenme sürecini başarılı şekilde yönetmesi Çin Komünist Devrimi'nin ana noktasını oluşturmuştur. Bununla beraber Çin sosyolojisinde Marxizmin en önemli ismi Li Dazhao'dur. Li Dazhao, başlangıçta Herbert Spencer etkisi ile toplumsal evrim sürecinin destekçisi olmasına rağmen toplumsal evrim sürecinin çok yavaş ve sancılı şekilde işlediğini düşünmüştür. Toplumsal dönüşümün ulusal kurtuluş mücadelesi ile birleşmesinin yolunun Marxizm'den geçtiğini savunmuştur. Toplumsal sorunları incelemenin ve çözmenin yolunun Marxizm ile mümkün olduğunu söylemiştir (Zhu, 2022: 130).

Akademik ortamda Marxizm ekolünün benimsenmesi aslında Komünist Devrim sayesinde olmuştur. Geleneksel okullar Marxizmi tarihsel belirlenimci oldukları düşüncesiyle küçümsemişlerdir. Geleneksel okulların, toplumsal değişimi reformlar aracılığıyla gerçekleştirmesi fikri Marxist okul tarafından reddedilmiştir. Marxist ekole göre toplumlar devrim aracılığıyla değiştirilmeli ve dönüştürülmelidir. Bu noktada da Li Dazhao'nun araştırmaları ve toplumu dönüştürücü politikalar ortaya sunması sayesinde Marxizm akademik camiada tek kuvvet olma yoluna girmiştir (Zhu, 2022: 131-134).

Li Dazhao, yalnızca Marxizmi kabul edip onu Çin toplumuna uyarlamaya çalışmamıştır. Bunlara ek olarak Marxizmin, Çin'in toplumsal ve tarihsel koşullarını da dikkate alarak eksiklerini kapatmaya gayret etmiştir. Bunu yaparken de üç temel öge üzerinden Marxizmi dönüştürmüştür. Bunlardan ilki tarihin oluşturulmasında insanın rolünün önemine yaptığı vurgudur. İkinci olarak pratik ile teorinin bir arada olması gerektiğine inanmıştır. Üçüncü ve son öge olarak ise ulusal mücadelenin önemine vurgu yapmıştır. Ulusal mücadele gerçekleşmedikçe teorik bilgilerin ya da diğer "izimler" in bir işe yaramayacağını söylemiştir. Li Dazhao, Marxizmi Çin toplumuna uyarlayarak kendine özgü bir

Marxizm yaratılması konusunda çalışmıştır. Bu bakımdan Çin sosyolojisinde Marxizmin en önemli ismi olarak anılmıştır (Cheng ve So, 1983: 474).

Özetle Çin sosyolojisinin kuruluşunda Durkheim, Spencer ve Marx ekolleri etkili olmuştur. Bu ekollerin varlığını koruyabilmelerinin temel sebebi ise mevcut politik ortam olduğu görülmektedir. Çin sosyolojisinin kuruluş dönemi sosyologları mevcut siyasi ortama göre ön plana çıkarılmış veya arka plana itilmiştir. Bu dönemin genel hatlarıyla öne çıkan sosyologları ve öne çıkan araştırma alanlarını özetlemek gerekirse en önemli sosyolog olarak Sun Benwen örnek gösterilebilir. Sun Benwen, Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim görmüş ve ülkesine sosyoloji dersleri vermek amacıyla geri dönmüştür. Özellikle sosyoloji ile antropoloji bilimlerini birleştirmeye çalışmıştır. Temel araştırma konuları arasında sosyal değişim, kültür ve modernleşme konuları ön plana çıkmıştır (Hanlin, vd., 1987: 625).

Çin sosyolojisinin kurucu isimleri arasında gösterilen ikinci sosyolog ise Chen Da'dır. Chen Da, Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim gördükten sonra ülkesine dönen sosyologlar arasındadır. Temel çalışma konusu nüfus üzerinedir. Doğum kontrolü, kadın ve erkek ilişkilerinin evrensel eğilimi, işgücü sorunları, fabrika ve grev gibi konularda çalışmalar yapmıştır. 1947-1949 yılları arasında Uluslararası Nüfus Derneği'nde başkan yardımcılığı görevini de üstlenmiştir (Hanlin, vd., 1987: 625).

Çin sosyolojisinin kuruluşundaki üçüncü önemli isim Li Jinghan'dır. Li Jinghan, genellikle saha çalışmalarıyla tanınmıştır. Dingxian Soruşturması'nın yürütücülüğü onun en büyük görevi olmuştur. Yayınladığı eserler genellikle metodoloji alanına aittir (Hanlin, vd., 1987: 625).

Çin'de sosyolojinin kurucuları arasında gösterilebilecek bir diğer örnek ise Chen Hangsheng'dir. Chen Hangsheng, eğitimini İngiltere ve Amerika Birleşik

Devletleri'nde tamamlamıştır. Çin'e döndükten sonra Çin Merkezi Araştırma Akademisi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü yöneticisi olarak atanmıştır. Kırsal alan çalışmalarıyla ön plana çıkmıştır ve Marxist düşünceleri Çin toplumuna uyarlamaya gayret etmiştir. Sanayileşme, modernleşme gibi çalışma alanları da bulunmaktadır. Bununla beraber kent sosyolojisine de ilgi göstermiştir. Robert E. Park ve E. W. Burgess'ün düzenlediği kent çalışmalarına katılmıştır ve Çin'deki kent sosyolojisine önemli katkılar sunmuştur (Hanlin, vd., 1987: 626).

Yeni sistemin kurulabilmesi için sosyolojiye büyük bir görev düşmüştür. Toplumsal kalkınmanın gerçekleşebilmesi için topyekûn bir plan uygulanması gerektiğine yönelik düşünceler ortaya atılmıştır. Bu sebeple 1950 yılında ülke genelinde bir eğitim konferansı düzenlenmiştir. Eğitim planlanmasının Komünist Devrimle beraber yürütülmesi gerektiği fikri savunulmuştur. Bu doğrultuda Çin'de sosyoloji eğitiminin temel amacının Marxist-Leninist düşüncenin ve Mao Zedong'un fikirlerinin pratik toplumsal durumlarını analiz etmek, bu konuda çalışacak kişileri eğitmek, hükümet ve ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde olarak politikalar yürütmek ve öğretmenler yetiştirmek olduğu açık bir biçimde ifade edilmiştir (Cheng ve So, 1983: 478). Sosyolojinin bu görevi yürütebilmesi adına ortak bir müfredat da sunulmuştur. Bu müfredata göre sosyoloji bölümleri kendi amaçları doğrultusunda eğitim vereceklerdir. 1949 yılında doğan bu "yeni Çin"in sosyalist inşası sosyoloji çerçevesinde ortak müfredatla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ortak müfredatta yer alan bazı dersler; sosyolojiye giriş, genel biyoloji, mantık, istatistik, iktisadın ilkeleri, dünya tarihi, Çin genel tarihi, hukuka giriş, siyaset bilimine giriş, sosyal araştırmalar, kır ve kent araştırmaları, toplumsal sorunlar, Çinli işçiler ve köylüler, aile ve evlilik sorunları ve ekonomidir. Bu müfredat tüm sosyoloji bölümlerinde sunulacak ve ortak hedef doğrultusunda Çin'in yeniden yaratılması mümkün olacaktır (Hanlin, vd., 1987: 627).

Belirlenen ortak müfredatlara ek olarak Çin'deki sosyoloji bölümlerinin okutmak zorunda olduğu bazı temel dersler de belirlenmiştir. Bu dersler, eski sosyolojinin karşısında devrimsel sosyoloji yaratma düşüncesi ile oluşturulmuştur. Bu fikre göre eski sosyologlar burjuva düşüncesini savunmuşlardır ve Çin toplumunu anlamamışlardır. Bu durumun önüne geçmek için çözüm yolları geliştirilmiştir. Birinci çözüm yolu sosyal bilimin tamamen Leninist-Marxist olmasıdır. İkinci çözüm yolu her türlü öğretimin pratik sonuca doğrudan hizmet etmesi gerektiğidir. Üçüncü çözüm yolu olarak ise bakanlık ve sosyologların sıkı bir ilişki içerisinde çalışıp ortak hareket etmeleri fikridir. Sosyoloji müfredatının temelleri bu eleştiriler ve çözüm yolları üzerine atılmıştır (Skinner, 1951: 366-369).

Sosyoloji müfredatına derinlemesine bakıldığında ise hangi derslerin kaç kredi olacağının Eğitim Bakanlığı tarafından belirlendiği görülmektedir. Sosyoloji müfredatlarının bakanlık tarafından hazır biçimde sunulması söz konusudur. Öğrencilerin 32-48 kredi arasında *Çince, bir yabancı dil, modern Çin tarihi, yeni demokrasi, ekonomi politiği ve diyalektik ve tarihsel materyalizm* derslerini almaları beklenmektedir. *Yeni demokrasi, ekonomi politiği ve diyalektik ve tarihsel materyalizm* dersleri doğrudan Çin Komünist Partisi üyeleri tarafından verilmektedir. Bu derslerin ardından *materyalist sosyoloji, sosyolojik araştırma yöntemleri, sosyal istatistik, modern dünya tarihi, Çin toplumunun durumu, antropoloji, hükümet politikası, hukuk ve son olarak Marxizm-Leninizm'den seçilmiş okumalar* derslerinden 35-38 kredi tamamlamış olmaları beklenmektedir. Bu dersleri tamamlayan öğrenciler sonraki döneme geçmeye hak kazanmıştır. Sonraki dönemde ise *toplumsal gelişmenin basamakları, ileri diyalektik materyalizm, sosyalist düşünce tarihi, Çin toplumsal düşüncesi ve Çin devriminin temel sorunları* derslerinden 24-32 kredi ders almışlardır. Bu dersleri tamamlayan öğrenciler Marxist derslerin temellerini tamamlamış olarak kabul edilmiştir. Ancak sonraki dönemlerde aldıkları dersler de Marxist temellere dayanmak zorundadır. İşlenilen her ders içeriği ne olursa olsun Marxist öğretileri

takip etmelidir. Bu doğrultuda *etnik sorunların doğuşu ve politikası, Çinli kardeş halkların genel görünümü, Çinli kardeş halkların tarihi, dilbilim, Çin'in sınır bölgelerinin halkı, kültürü ve coğrafyası* derslerinden en fazla 28 kredi seçilebilecektir. Bu dersler etniklik alanında uzmanlaşmanın temellerini oluşturmuştur. Tüm bunlara ek olarak nüfus, kentleşme ve modernleşme alanlarında uzmanlık sağlanabilmesi amacıyla da 30 kredilik *kentsel ve kırsal toplumlar teorisi, nüfus, nüfus sayımı çalışmaları, toprak reformu, aile ve evlilik, toplumsal refah, Rus sosyal sistemi ve ekonomik yapısı, sosyal devrim ve toplumsal yeniden yapılanma ve sınıf teorisi* dersleri verilmiştir. Müfredattan da anlaşılacağı gibi Çin'de sosyoloji tam olarak Marxist temellere dayandırılmış ve sıkı bir kontrol içine alınmıştır (Skinner, 1951: 369-371).

Çin Sosyolojisinin Duraklaması

Çin'de sosyoloji 1952 yılında çok sert bir tepki ile karşılaşmıştır. Lenin'in, Comte'un sosyolojisini burjuva sosyolojisi olarak tanımlaması onun kötü bir imaj çizmesine sebep olmuştur. Rusya'da kapatılan sosyoloji bölümü Çin'de de aynı kaderi paylaşmıştır (Bian ve Zhang, 2008: 21). Bunun temel sebebi Marxizmin doğrudan doğruya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'den kopya edilmesidir. Eğitim reformunda SSCB'nin takip edilmesi gerektiği, tarihsel materyalizmin sosyolojinin yerini alabileceği düşüncesi ve sosyalist sistem altındaki Çin'in gerçek ihtiyaçlarına Marxizmin zaten cevap verebileceği fikri bu durumun oluşmasında etkili olmuştur (Hanlin, vd., 1987: 627).

1952 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Çin'deki tüm sosyoloji bölümlerini kapatma kararı almıştır. Yalnızca iki üniversitenin sosyoloji faaliyetlerini sürdürmesine izin verilmiştir. Bu üniversiteler Zhongshan Üniversitesi ve Yunnan Üniversitesidir. Bu üniversitelerin genellikle saha araştırmaları yapmasına izin verilse de 1957 yılında burjuva fikirlerine hizmet ettikleri gerekçesi ile bunların da hizmetleri durdurulmuştur. Sosyoloji 1957 yılından itibaren "yasaklanmış disiplin" olarak

adlandırılmıştır. Bazı sosyologlar bu duruma itiraz etmişlerdir. Bölümlerin tamamen kapatılmasının sonuçlarını anlatan bir bildiri yayınlasalar da dönemin baskıcı ortamı bu grubun sesinin yüksek çıkmasına izin vermemiştir. Bu sosyologların başında daha sonrasında Çin’de sosyolojinin yeniden kurulmasının öncüsü olan Fei Xiaotong bulunmaktadır (Rong, 1996: 46).

Sosyolojinin tamamen ortadan kaldırıldığı 1957-1978 arasındaki dönemde saha çalışmaları az da olsa devam edebilmiştir. Sosyologlar çalışmalarını sosyoloji adı altında gerçekleştiremeye de kendi işlerini Marxizm çatısı altında sürdürebilmişlerdir. Marxizm, Leninizm ve Maoizm öğretilerinin yayılması amacıyla dersler verebilmişlerdir. Bu sebeple sosyoloji bir bilim olarak ortadan kalkmış ve Marxizm ideolojisinin araştırmacısı vazifesine bürünmüştür (Cheng ve So, 1983: 478). Sonuç olarak sosyolojinin tamamen yok sayıldığı ve tepki ile karşılaştığı 1952-1978 arasındaki dönemde asıl amaç bilim yapmaktan ziyade mevcut bilinenlerin kanıtlanması şeklini almıştır. (Freedman, 1962: 170).

Çin’de başka bir dönem “Mao Zedong dönemi” olarak geçmektedir. Bu dönem, 1952-1978 yıllarını kapsamaktadır. 1949 yılında gerçekleştirilen devrim, üretimdeki asıl gücüne kavuşabilmesi için devamlı kendini yenilemek ve kabul ettirmek zorundadır. Bu sebeple 1952-1978 yılları arasında “sürekli devrim” fikri ağırlık kazanmıştır (Kerr, 2023: 161). Bu dönem Çin’in tarihinde en büyük sorunları yaşadığı dönemlerden biri olarak görülmektedir. Kıtliklar, gelirlerdeki adaletsiz dağılım, devrimin beklenen sonuçları vermemesi, yoksulluk ve buna benzer birçok sorunun yaşandığı bu dönem, Çin toplumu için zorluklarla geçmiştir. Yaşanan toplumsal sorunlar sosyolojik bakış açısı yerine Marxist, Leninist, Maoist ideolojilerle çözülmeye çalışılmıştır. Bu durum da başlı başına daha büyük sorunları beraberinde getirmiştir. Bu süreç, sosyalist devrimin devamlılık konusunda başarısız olduğunu ve mevcut sorunları daha da büyüttüğünü göstermiştir (Sheng ve Sheng, 2003: 282). Her ne kadar Mao

Zedong'un düşünceleri bu dönemde daha çok benimseniyor gibi görünse de katı komünist bakış açısı aynı zamanda bu dönemde aşınmaya başlamıştır (Rocca, 2011: 103-104). İşte tam da bu sebeple toplumsal dönüşüm ve modernleşme için sosyolojiye ihtiyaç duyulmuştur (Sheng ve Sheng, 2003: 283).

Çin Sosyolojisinin Yeniden İnşası

Çin sosyolojisinde 1980'lerden itibaren yeni bir dönemle karşılaşmaktadır. Bu yeni dönemin ortaya çıkışında 1976'da Mao Zedong'un ölmesiyle Çin Komünist Partisi'nin başına Deng Xiaoping'in geçmesi etkili olmuştur. Deng Xiaoping, Çin'in kalkınması sürecinde çok sayıda toplumsal sorunla mücadele ettiğini görmüştür. Bunun çözümünün de market ekonomisine dahil olmaktan geçtiğinin farkına varmıştır. Bu tarihten itibaren Çin, artık kapalı bir ekonomi olmaktansa kalkınmasını market ekonomisi içerisinde komünist bir ülke olarak gerçekleştirmek istemiştir. İşte bu toplumsal dönüşüm sürecinin de sosyoloji tarafından yönetilebileceği düşünülmüştür (Sheng ve Sheng, 2003: 371-375). Yalnızca Marxist ideolojinin toplumu kalkındırmaya yetmeyeceğini fark eden parti yönetimi uzun yıllardır politikalarında hata yaptığını itiraf etmiştir. Deng Xiaoping bu konu hakkında; "Çok uzun süredir siyaset, hukuk, sosyoloji, uluslararası ilişkileri görmezden gelip ihmal ettik şimdi bu hatadan ders çıkarıp en kısa sürede bunları yeniden oluşturmalıyız. Sosyal bilimleri (hak ettiği değeri vererek) tekrar kurmalıyız." (Sheng ve Sheng, 2003: 285-286) demiştir.

Bu açıklamalar, somut politikaları da beraberinde getirmiştir. Sosyal bilimlerin yeniden kurulması gerektiğine yönelik ifadeler Başbakan Yardımcısı Yao Yilin tarafından da onaylanmıştır. Yao Yilin, ilerleyen günlerde çok sayıda Amerikalı sosyoloğu ülkesinde ağırlayarak sözlerinin arkasında olduklarını ve yeniden sosyal bilimleri kuracaklarını kesin bir şekilde kamuoyuna göstermiştir (Cheng ve So, 1983: 482-483). Bu durum, sosyal bilimlerin amacını net bir şekilde belirttiği için Çin sosyolojisinin de resmi olarak tekrar başlatıldığı tarih olarak

görülebilmektedir. Zhou ve Pei, Çin’de sosyolojinin bu tarihten itibaren başlatılabileceğini ifade etmişlerdir (1997: 569).

Sosyolojinin önemli bir konuma getirilmesinde Çin Sosyal Bilimler Akademisi’nin rolü büyüktür. Akademi, 1977 yılında kurulmakla beraber sosyal bilimleri yeniden filizlendirmeyi kendine amaç edinmiştir. Daha kurulduğu yıl sosyolojinin Çin toplumu için mümkün olup olamayacağını tartışmaya açmıştır. “Yasaklanmış bilim” olarak görülen sosyolojinin Çin toplumuna uygun olduğunu sıklıkla ifade ederken sosyoloji biliminin Çin toplumuna kazandıracağı çok şey olduğu konusunda kamuoyunu arkasına almıştır. Bu fikri kanıtlamak amacıyla sosyolojiye giriş dersleri verilmeye başlanmıştır. Ülkede uzun süredir sosyoloji biliminin yasaklı olması sebebiyle yurtdışından çok sayıda sosyolog getirilmiştir. 1979-1980 yıllarında Hubei, Jiangsu, Pekin, Tienjin ve Şangay’da bölgesel sosyoloji örgütleri kurulmuştur. Bununla beraber Fudan Üniversitesi’nde ilk sosyoloji bölümü kurulmuştur. Tüm bu gelişmeler yeni sosyolojinin gidişatını belirlemede önemli rol oynamıştır (Cheng ve So, 1983: 482).

Çin Sosyal Bilimler Akademisi, Çin’in genelinde sosyal bilimlerdeki tek karar mercii olmuştur. Sosyolojinin yeni politikalar doğrultusunda ampirik çalışmalar düzenlemesi ve teorik bilgi üretmekten ziyade faydalı çalışmalar yapması gerektiği düşüncesini kabul ettirmiştir (Zhou ve Pei, 1997: 572). Bu politikalar doğrultusunda Çinli sosyologlar, çok sayıda saha çalışması gerçekleştirmiştir. Toplumsal sorunların asıl kaynaklarını aramak ve bunlara çözüm yolları üretmek amacıyla araştırmalarda bulunmak maksadıyla çalışmışlardır. Bu amaç doğrultusunda özellikle ilk 10 yıllık periyotta Çin toplumu hakkında çok sayıda veri üretilmiştir (Qi, 2016: 4).

Çin Sosyal Bilimler Akademisi, Çin’in kalkınması sürecinde bazı temel konuların ön plana çıkarılması gerektiğini savunmuştur. Çin’in çok sayıda sorunla mücadele etmesine rağmen bazı temel sorunların hızlı şekilde çözülmesi

gerektiğini öne sürmüştür. Örneğin, şehirlerin çok yoğun göç alması sebebiyle şehirlerde ve kırsal alanlarda yeni sorunlar görülmeye başlanmıştır. Kentlerin ve köylerin kalkınması sürecinin sağlıklı yürütülememesi nedeniyle kentlerde suç oranları giderek yükselmiştir. Özellikle çocuk suçluluğu arttığı için bu alana yönelik sosyolojik çalışmaların ağırlık kazandırılması planlanmıştır (Sheng ve Sheng, 2003: 418; Zhou ve Pei, 1997: 569).

Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nin sosyal araştırmaların hangi konular üzerinde olacağına yönelik sıklıkla açıklamalarda bulunduğu görülmektedir. Bu açıklamalar devamlı şekilde yapılmakla beraber araştırma konularında fazla bir değişiklik olmamıştır. Örneğin, Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nin başkanlığını yapmış olan Lu Xueyi, Çinli sosyologların 10 temel alan üzerinde çalışmalar gerçekleştirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunlar sırasıyla; küçük kasabalar, nüfus, evlilik ve aile, sosyal güvenlik, sosyal indeks sistemi, çocuk suçluluğu, modernleşme problemleri, kamu hizmeti ve sosyal çalışma, uyumlu ekonomi ve sosyal gelişme ve son olarak sosyal güvenlik artışının tüm boyutları şeklindedir (Sheng ve Sheng, 2003: 338-339.)

Saha araştırmaları yapılırken kırsal alandaki değişimin incelenmesi önemsenmiştir. *100 Country Surveys* (100 Köy Anketleri) isimli çalışma kapsamında özellikle kasabalarda çok fazla sosyolog saha araştırmasına katılmıştır. Bu sosyologlar, kent-kır ilişkisi, yaşam koşulları, sosyal sorunlar, sosyal yapı, eğitim ve sosyal düzen gibi konularda veriler elde etmişlerdir. Modernleşme sürecinin kalkınma alanına yönelik en çok önemsenen ve iyileştirilmesi istenen kasabalardaki bu araştırmalar büyük bir ciddiyet ve kontrol içerisinde yapılmıştır (Zhou ve Pei, 1997: 570). Çin, sosyal bilimler içerisinde saha çalışmalarına çok önem vermiştir.

Çin hükümeti, Çin'deki sosyoloji bölümlerinin uzun süredir kapalı olmasının sorunlarını yaşamıştır. Uzun süredir sosyolog yetiştirilemeyen Çin'de

sosyolojinin yeniden kurulması döneminde sosyolojiyi öğretecek profesör bulmakta zorluk çekilmiştir. Bu noktada da 1930-1950 yılları arasında Çin sosyolojisine damgasını vurmuş olan Fei Xiaotong adeta kurtarıcı göreviyle Çin sosyolojisinin başına getirilmiştir. Fei Xiaotong öncülüğünde 1980 ve 1981 yıllarının yaz aylarında sosyoloji kursları düzenlenerek buradaki öğrencilere öğrenci yetiştirebilecekleri düzeyde hızlandırılmış sosyoloji eğitimi verilmiştir. Pekin’de düzenlenen bu eğitimlere ülkenin 20 farklı bölgesinden öğrenciler katılmıştır. Burada 16 farklı alan üzerinden eğitimler verilmiştir. Bu alanlar; Marxist sosyoloji dersleri, sosyolojinin kazandırdıkları, sosyolojinin modernliğe etkisi, sosyal araştırmada istatistik ve analitik düşünce, sosyal psikoloji, küçük gruplar sosyolojisi, bilgi sosyolojisi, kent sosyolojisi, sosyolojide araştırma metotları, örnek deney ve istatistiksel analiz, kolektif davranışlar, uygulamalı antropoloji, demografi, eğitimde sosyal ve kültürel perspektifler, Çin ve yabancı sosyoloji tarihi ve son olarak sosyolojide temel kavramlardır. Tüm bu çalışmaların yanında Fei Xiaotong, Nankai Üniversitesi’nde özel bir eğitim programı açmıştır ve 40 kişiye (bunlara 40 yoldaş da denilmektedir) 1 sene boyunca yoğun bir sosyoloji eğitimi vererek ülkenin farklı yönlerine sosyoloji öğretmesi amacıyla göndermiştir (Sheng ve Sheng, 2003: 288-295). Fei Xiaotong, çok geniş bir yetkilendirme ile kısa zamanda sosyolojiyi tekrardan kurmaya çalışmıştır.

Sosyolojinin yeniden inşası sürecinde önemli faktörlerden birisi de üniversitelerin sosyoloji müfredatlarının belirlenmesidir. Eğitim Bakanlığı’nın sosyoloji müfredatı incelendiğinde Çin’in Marxist düşünce çerçevesinde modernleşirken aynı zamanda toplumsal sorunlara çözüm yolları arayacak bir müfredat hazırladığı görülmektedir. Bu konuda lisans, yüksek lisans ve doktora müfredatlarının ders içerikleri şu şekildedir;

Lisans için seçmeli dersler: politik ekonomi, Marxist prensipler, Çin devrimi tarihi, dünya ekonomi politiği ve uluslararası ilişkiler, temel hukuk, ideoloji ve etik, İngilizce, hesaplama (calculus), lineer cebir, olasılıksal istatistik, bilgisayar, modern bilim ve teknolojiye giriş, sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, geleneksel Çin kültürüne giriş, sosyolojiye giriş, sosyal psikoloji, Batı sosyoloji tarihi, sosyal araştırma metotları, antropoloji, halkla ilişkiler bilimi, organizasyonel sosyoloji, demografi, aile sosyolojisi, cinsiyet sosyolojisi, sosyal tabakalaşma, modernlik çalışmaları, sosyal yapı, sosyal sigorta, Çin toplumunun tarihi, araştırma teknikleri analizi, Çin’de azınlıklar, SPSS programı, pratik halkla ilişkiler, Modern Çin’de sosyal sorunlar, küçük gruplarda kültürel değişme, sosyal bilimlerdeki Japonca, Japon ve Çin kültürü karşılaştırması, girişimcilik, Çin düşünce tarihi, temel beden eğitimi, işçi kültürü, beden eğitiminde özel eşyalar, üniversite öğrencileri için temel tıp, bitirme tezi, mezuniyet ödevi, pratik.

Yüksek lisans müfredatı: Marxist teorinin temelleri, Kapital’den seçme konular, temel dil bilgisi, özelleştirilmiş İngilizce, sosyal bilimlerde araştırmaya giriş, matematiksel analitik metot ve teknikler, istatistik ve teknik, doğa bilimleri metodu, sosyolojiye giriş, yabancı sosyoloji tarihi, sosyal psikoloji, sosyal araştırma metotları, teorik sosyoloji, uygulamalı sosyoloji, antropolojiye giriş, organizasyonel sosyoloji, öğretmenlik pratiği, sosyal deney, sosyal modernleşme, sosyal sigorta bilimi, demografik ekonomi, iş ekonomisi.

Doktora öğrenimi: Marxism ve modern sosyal ideolojiler, yabancı dil, ikinci yabancı dil, metodoloji, hukuk biliminin gelecekteki

durumu, sosyolojik metot çalışmaları, Çin sosyolojisi çalışmaları, sosyolojik teori çalışmaları, öğretme pratiklerindeki sosyal araştırma (Sheng ve Shen, 2003: 301-304).

Sosyolojinin n plana çıkması sürecinde müfredatların belirlenmesinin yanında yayın imknı sunan dergiler de kurulmuştur. İlk kurulan *Study of Sociology* (Sosyoloji alışmaları) dergisinin ismi değiştirilerek *Correspondence of Sociology* (Sosyoloji Yazıları) olmuştur ve 1986 yılında yayın hayatına başlamıştır. Derginin asıl amacı Mao Zedong'un düşünceleri çerçevesinde sosyal sorunlarla ilgili araştırmaları yaymaktır. 1982 yılında yayınlanmaya başlayan *Sociology and Social Investigation* (Sosyoloji ve Sosyal Araştırmalar) dergisi ise teori ve pratik uyuramazlıkları konu alan bir dergidir. Teori ve pratiği birleştirmeye ve sosyal sorunlara bu şekilde mler üretmeye çalışmaktadır. nc ve son dergi ise *Society (Toplum)* dergisidir. Bu dergi aile, metot, yabancı sosyoloji gibi konularda yazılar yayınlamaktadır (Shen ve Shen 2003: 329-330).

Çin sosyolojisi, günümüzde müfredat, yayınlanan dergiler gibi doğrudan akademik üretimlerin yanında küreselleşme düşüncesiyle beraber uluslararası düzeyde eğitim ve programlara da dahil olmayı planlamaktadır. Bu doğrultuda, Çin Sosyoloji Enstitüsü de uluslararasılaşma sürecinde amaca yönelik çalışmıştır. Lewis Coser, Eric Olin Wright ve Marion Levy gibi isimleri Çin'e getirerek onlara kısa süre için ders verdirmiştir. Bununla beraber 2004 yılında Dünya Sosyoloji Kongresi Beijing'de yapılmıştır. Toplamda 1200 katılımcının 621'i yabancı katılımcı olarak Beijing'e gelmiştir. 89 farklı alandan 36 tanesi doğrudan küreselleşme konusuyla alakalı olmuştur. Ancak kongrenin asıl önemi ilk defa Asya kıtasında Japonya dışında bir ülkede düzenlenmiş olmasıdır (Chen, 2018: 108-109).

Uluslararasılaşma süreci sebebiyle Çin'deki niversiteler uluslararası denklik sağlamaya çalışmışlardır. Özellikle Hong Kong Çin'in dünyaya açılan kapısı

olduğu için bu konularda dünyaya karşı bir imaj çizme rolünü üstlenmiştir. Hong Kong'un ekonominin dünyadaki merkezi olmaya yönelik politikasının yanında bölgenin de "eğitimde kavşak noktası" olması planlanmaktadır (So, 2018: 277). Hong Kong, Pekin ve Nanjing çok sayıda uluslararası projede yer alırken Qinghua, Beijing Normal, Fudan ve Zhongshan Üniversiteleri de doktora derecesinde uluslararası denklik alabilmiştir (Chen, 2018: 112-113).

Çin sosyolojisinin yeniden inşası sürecinde sosyolog yetiştirmenin önemine vurgu yapılmış ve bunun için hızlı bir üniversiteleşme sürecine gidilmiştir. Sosyolojiyi kurumsal bazda üretmenin önemi vurgulanmıştır. 1996 yılında 25 fakültede sosyoloji bölümü varken (Sheng ve Sheng, 2003: 297) 2008 yılına gelindiğinde 74 lisans, 87 yüksek lisans ve 16 doktora programı bulunmaktadır (So, 2018: 270). Bu bölümler parti programları ile uyumlu şekilde çalışarak toplumsal uyumu aramaktadırlar. Bugün Çin, Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte sosyoloji alanında en fazla saha araştırması yapan ülke konumundadır (Zhou ve Pei, 1997: 570).

2000'li yılların başından itibaren Çin sosyolojisi içerisinde önemli işlere imza atmış ve 2010'lardan itibaren Çin sosyolojisinin popüler ismi hâline gelmiş olan Alvin Y. So'ya göre Çin sosyolojisi, ampirik tartışmaya odaklanan, tartışmalı teorik konuları görmezden gelen, pragmatik ve kamusal sosyolojiyi benimseyen, profesyonelleşme ve uluslararasılaşma misyonunu benimseyen bir sosyoloji amacı gütmektedir (So, 2018: 270-272).

Çin sosyolojisinin kısa zamanda çok fazla iş yaptığını söylemek mümkündür. Buna rağmen günümüz durumunun oldukça yetersiz olduğunu söyleyen isimler de vardır. Çin sosyolojisinin çözdüğü problemlerden daha fazla problemin hâlâ önünde durduğu belirtilmiştir. Örneğin Çin'de sosyoloji akademik kurumlar içerisinde belirli merkezlerde toplanmıştır. Bu merkezler daha çok Beijing ve Shanghai gibi metropollerdir. Ülkenin geneline yayılmamıştır. Bu sebeple

araştırmalar da sınırlı coğrafyalar içerisine sıkışıp kalmıştır (Chen, 2018: 136). Coğrafi sınırlara ek olarak üretilen yayınlarda saha çalışmasının dışındaki teorik metinler büyük çoğunlukla çevirilere dayanmaktadır. Bu sebeple aslında sosyoloji hâlâ Batı evirileri ile şekillenmektedir. Bir başka sorun olarak teorinin geri planda bırakılması gösterilebilmektedir. Teorik çalışmalardan ziyade Çin sosyolojisi ampirik çalışmaları odak noktasına almıştır. Sosyolojinin yeni kurulan bir disiplin olarak görülmesi de sorunları beraberinde getirmektedir. 1990’larda bile sosyoloji temeli sağlam olan sosyologlar iyi düzeyde yetişememiştir. Bu da sosyolojinin yeniden yapılanma döneminin başında sosyoloji kadrolarının bir bölümünde hem eksik kalmasına hem de yetersiz sosyoloji profesörlerinin yetişmesine sebep olmuştur (Sheng ve Sheng, 2003: 340-342).

Çin sosyolojisi günümüzde iki yüzlü olarak tanımlanabilir. Bir tarafta niversite eğitim sistemini güçlendirmeye çalışan müfredatı doğru biçimde standardize etmeye çalışan araştırma fonlarını ve altyapılarını geliştiren ve profesyonel bir seviyeye çıkarmayı amaçlayan yapı bulunurken diğer tarafta bilgi retimnin sıkı biçimde kontrol edildiği ve merkezi bürokratik devletin her yanına müdahale edebildiği bir araştırma şekline dönüştü. İktidar ve onun ideolojik aygıtı her yerde kendisini hissettirmeyi başarmıştır (Chen, 2018: 133-134).

Chen, iktidarın sosyolojik çalışmalara doğrudan müdahale ettiğini ve yönlendirdiğini söylemiştir. Küreselleşme ve uluslararasılaşma düşünceleri doğrultusunda çalışma konularının genişletildiğini fakat sınırlı ölçüde bunlara imkn sağlandiğını dile getirmiştir. Örneğin cinsiyet çalışmaları Çin’de son dönemde ağırılık kazanmasına rağmen hkmetin izin verdiği ölçüde çalışmalar gerçekleştirilebilmektedir (Chen, 2018: 135). Bugün Çin hkmetinin baskıcı tutumu nedeniyle sosyolojinin geri plana itildiği söylenebilir.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Çin, günümüzde dünyaya yön veren, bütün toplumların ekonomisine etki eden, ekonomik ve teknolojik gelişmeleriyle tanınan bir ülke olmasına rağmen Çin'in sosyolojisi ülkemizde bilinmemektedir. Oysa Çin'de sosyolojinin ortaya çıkışı Batı toplumlarında sosyolojinin ortaya çıkışıyla benzerlikler göstermektedir. 19. yüzyılda çok sayıda iç karışıklık, isyan ve işgal ile uğraşan Çin İmparatorluğu, çözümü modernleşme düşüncesinde bulmuştur. Aşağılanma yüzyılından kurtulmanın yolunun modernleşme düşüncesinden geçtiği düşünülmüştür. Bu sebeple modernleşmeyi savunan düşünürlerin fikirleri ön plana çıkmıştır (Sheng ve Sheng, 2003: 88-90). Liu'nun belirttiği gibi 19. yüzyılda Çin'in kurtuluşu için feodalitenin parçalanması, muhafazakâr fikirlerin ortadan kalkması ve katı bürokrasinin kaldırılması fikri ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Çin sosyolojisi, Çin'in modernleşmesi için ortaya çıkmıştır (2020: 83).

Çin'de sosyoloji, 19. yüzyılda kapitalist ülkelerin Çin'de yol açtığı iktisadi ve politik kargaşalara ve Çin toplumunun genel problemlerine çözüm bulmak amacıyla doğmuştur. Bu amaç doğrultusunda Çin sosyolojisi, Spencer ve Durkheim sosyolojisinden hareketle sosyal dayanışma ve sosyal bütünleşme nosyonunu öne çıkarmıştır. 1950'lere kadar Spencer ve Durkheim ekolünün etkili olduğu Çin sosyolojisi, 1947'de Mao Zedong'un öncülüğünde gerçekleşen Komünist Devrim'in etkisiyle yön değiştirmiş ve Marxist sosyolojinin etkisi artmaya başlamıştır. Çin sosyolojisi 1970'lerin sonunda özellikle Mao Zedong'un ölümünden sonra Çin toplumunun dünyaya açılması, ekonomisinin kapitalist sisteme dâhil olmasıyla Marxist sosyolojiden uzaklaşmış ve Amerikan sosyolojisinin etkisine girmiştir. Amerikalı sosyologların etkisiyle Çin sosyolojisi empirik bir eğilim kazanmıştır. Teorik çalışmalar yerine saha çalışmaları yaygınlaşmıştır. Bu çerçevede çok sayıda Sosyoloji Bölümü açılmıştır. Çinli

sosyologlar, oldukça kapsamlı bir ortak müfredat hazırlayarak sosyoloji öğrencilerini iyi bir şekilde yetiştirmeyi amaçlamıştır.

Çin sosyolojisi hiçbir zaman metodolojik olarak kendi yolunu bulamamıştır. Günümüzde Çinli sosyologlar, metodolojik olarak Weber, Parsons ve Goffman gibi sosyologların fikirlerinden etkilenmeyi sürdürmüşlerdir (Sheng ve Sheng, 2003: 448). Özellikle Goffman, Çin sosyolojisinin şekillenmesinde temel bakış açılarından birisi olmayı sürdürmektedir (Qi, 2017: 16). Kuruluş döneminden beri Çin sosyolojisini yerleştirmeyi kendine amaç edinen Çinli sosyologlar bu hedeflerine ulaşamamışlardır. Adeta bir slogan haline gelen “Batı çerçevesi, Çin gerçekliği” fikri hayata geçirilememiştir. Sosyolojiyi “Çinlileştirmek” düşüncesi ile kendi ülkelerine uyarlama fikri arka planda hep ulaşılamamış bir hedef olarak kalmıştır. Çin sosyolojisinin hâlâ alması gereken çok yol vardır (Chen, 2018: 135). Çinli sosyologlar Zhou ve Pei’nin belirttiği gibi Çin sosyolojisinin kurumsallaşması Batı sosyolojisi çerçevesinde gerçekleşmiştir. Batı sosyolojisinin tanıtımı Çin sosyolojisinin temelini oluşturmuştur. Çinli sosyologlar Batı sosyolojisi sayesinde toplumsal değişimleri incelemek ve sosyolojik bilgi üretmek konusunda önemli adımlar atmışlardır (1997: 572).

Sonuç olarak, bu makalede Çin sosyolojisinin özgün bir söz söylemekten hâlâ uzak olduğu tespit edilmiştir. Çin sosyolojisi her ne kadar “sosyolojiyi Çinlileştirmek” amacı taşısada aktarmacı sosyoloji anlayışından kurtulamamıştır. Makalemizde Çin’in kendine özgü bir sosyoloji anlayışının olmadığı görülmüştür. Diğer taraftan Çin sosyolojisinin uzun bir geçmişe sahip olduğu, sağlam bir kurumsallaşma süreci içinde bulunduğu ve saha çalışmalarına önem verdiği tespit edilmiştir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Bian, Y., ve Zhang, L. (2008). "Sociology in China." Contexts, 7(3): 20-25.
- Brown, K. (2023). *Çin*. İstanbul: Liberus Kitap.
- Chen, H. F. (2018). *Chinese Sociology*. London: Springer Nature.
- Cheng, L. and So, A. (1983). "The reestablishment of sociology in the PRC: Toward the Sinification of Marxian Sociology." Annual Review of Sociology, (9): 471-498.
- Dillon, M. (2016). *Modernleşen Çin'in tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eberhard, W. (2022). *Çin tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Freedman, M. (1962). "Sociology in China: A Brief Survey." The China Quarterly, 10: 166-173.
- Hanlin, L., Ming, F., Ying, W., Bingyao: and Wang, Q. (1987). "Chinese sociology, 1898-1986." Social Forces, 65 (3): 612-640.
- Holcombe, C. (2021). *Doğu Asya tarihi- Çin, Japonya, Kore*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Jaivin, L. (2023). *Kısa Çin tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap.

- Jing, T. (2022). *The origins and continuity of Chinese sociology*. Gateway East, Singapore: Springer Nature.
- Keay, J. (2020). *Çin tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kerr, G. (2023). *Kısa Çin tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kissinger, H. (2014). *Çin*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Liu: (2020). *Origin and expansion of chinese sociology*. Gateway East, Singapore: Springer Nature.
- Marx, K. (1977). *Çin üzerine*. İstanbul: Günce Kitap.
- Qi, X. (2016). "Sociology in China Editor's introduction." *Journal of Sociolgy*, 52 (1): 3-8.
- Qi, X. (2017). "Reconstructing the concept of face in cultural sociology: in Goffman's footsteps, following the Chinese case." *The Journal of Chinese Sociology*, 4 (19): 1-17.
- Rocca, J. L. (2011). *Çin'in sosyolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rong, M. (1996). Institutionalization of sociology in China. (Der.) In Su-Hoon Le. *Sociology in East Asia and Its Struggle for Creativity: Proceedings of the ISA Regional Conference for Eastern Asia*, (pp. 45-49). November 22-23, Seoul, Korea.
- Sarieddine, T. (2021). "Middle Kingdom enters Middle East- A world sytem analysis peripheralization along the Maritime Silk Road initiative", *Journal of World-System Research*, 27 (1): 177-201.
- Sheng Z. H. and Sheng, L. Y. (2003). *A history of chinese sociology*. Pekin: Renmin University Press.
- Skinner, G. W. (1951). "The new sociology in China." *The Far Eastern Quarterly*, 10 (4): 365-371.
- Snow, E. (2015). *Çin üzerinde kızıl yıldız*. İstanbul:Yordam Kitap:
- So, A. Y. (2018). "Büyük Çin'de sosyolojinin gelişimi (Anakara Çin, Tayvan, Hong Kong)." *Sosyoloji Divanı*, 12 (6): 269-280.

- Sonoda: (2018). "Japon sosyolojisinin gelişimi ve Asya ile ilişkisi." *Sosyoloji Divanı*, 12 (6): 281-297.
- Wallerstein, I. (2004). *Dünya sistemleri analizi bir giriş*. İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Wallerstein, I. (1993). *Jeopolitik ve jeokültür*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Zhou, X. and Pei, X. (1997). "Chinese sociology in transnational society." *Contemporary Sociology*, 26 (5): 569-572.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

China is one of the most enigmatic countries in the contemporary world. Having preserved its existence since ancient times and producing one of the highest cultures until modern times, China has been marginalized within the modern world system. The Western world's prejudiced view of China, stemming from cultural differences, has led to a lack of comprehensive knowledge about the country globally.

Today, China has become a focal point of global attention. Its economic growth has catalyzed advancements in various other fields. With the concept of modernization, China has entered a process of both social and economic transformation. These developments have necessitated a closer examination of China. However, China remains a civilization that is not well-known in our country. While there are studies on Chinese philosophy, culture, and history, there has been no research conducted on Chinese sociology. While we possess substantial knowledge about French, German, and American sociology, we lack any significant understanding of Chinese sociology. Hence, this article aims to explore the historical development, major trends, prominent figures, and current state of Chinese sociology.

The Emergence of Sociology in China

Until the 19th century, China was the largest economy in the world. Its large population, coupled with its significant production and trade volumes, made it the dominant global economy. However, by the 19th century, Western European countries sought to colonize the world under imperialist ambitions. This resulted in the Opium Wars, which marked one of the most devastating

defeats in Chinese history. The aftermath plunged China into a prolonged period of turmoil, characterized by internal strife and external conflicts. It was during this turbulent era that sociology began to emerge in China, coinciding with the modernization process in the late 19th century. Early efforts were dominated by theoretical discussions and translation activities. From the early 20th century onwards, attempts at institutionalizing sociology and conducting empirical research became more prominent. The first empirical investigations into Chinese social issues began in the 1910s, often funded by foreign organizations aiming to understand the structure of Chinese society.

The Development of Chinese Sociology

The 1920s are characterized as a period of efforts to establish an independent path for Chinese sociology. This era witnessed the founding of associations and publications by Chinese scholars, such as the establishment of the Chinese Sociological Society in 1922 and the launch of the journal *Sociological World* in 1927. Several sociology associations emerged during this period, eventually uniting under the umbrella of the All-China Sociological Society.

The period between 1925 and 1936 was marked by efforts to "Sinicize" sociology. Extensive fieldwork—estimated to exceed 9,000 studies—was conducted, and numerous official institutions were established to carry out these empirical studies.

The 1930s, however, saw China plunge into another period of crisis due to Japan's invasion and colonial activities. Despite these challenges, academic sociology departments continued to develop, focusing on sociological research and addressing the question of how societal integration could be achieved. China emerged from these crises under the leadership of Mao Zedong and the Communist Revolution. The Marxist orientation of the revolution directly influenced the trajectory of sociology in China. Mao's effective management of social organization became a cornerstone of the Chinese Communist Revolution. From this period onward, sociology was tasked with facilitating the establishment of the new system, producing scientific knowledge, and guiding policy-making. A comprehensive plan for social development was deemed essential, given the longstanding educational deficiencies of the population.

In 1952, a major transformation occurred when the Ministry of Education decided to shut down all sociology departments nationwide. Sociology existed as an exceptional field between 1952 and 1957 but was officially labeled a "prohibited discipline" thereafter. Sociologists who opposed this decision faced significant suppression. Despite the challenges, limited fieldwork continued

during the 1957–1978 period, often conducted under the guise of Marxist studies.

The 1980s marked the beginning of a new era in Chinese sociology, driven by Deng Xiaoping's leadership following Mao's death in 1976. Recognizing the societal issues hindering China's development, Deng emphasized market integration as a solution. The Chinese Academy of Social Sciences, established in 1977, played a pivotal role in reviving sociology and advocating its relevance to Chinese society. Since its inception, Chinese sociology has aimed to localize itself, adapting Western thought to suit Chinese society. However, it has remained significantly influenced by American sociologists, especially during its foundational years. Today, internationalization efforts have led Chinese universities to seek global accreditation, with Hong Kong serving as a gateway for China's international engagement.

Conclusion and Discussion

Sociology in China emerged in the 19th century to address the economic and political turmoil caused by capitalist countries and to solve the broader societal issues facing China. Inspired by the sociological traditions of Spencer and Durkheim, early Chinese sociology emphasized notions of social solidarity and integration. However, the Communist Revolution of 1947, led by Mao Zedong, shifted the focus to Marxist sociology. By the late 1970s, especially after Mao's death, Chinese sociology moved away from Marxist influences and came under the sway of American sociology due to China's economic integration into the capitalist system. In conclusion, this study finds that Chinese sociology has yet to develop a distinct voice. Despite its aspiration to "Sinicize sociology," it remains constrained by a derivative understanding of the discipline